

BİBLİYOGRAFYA

— I —

RIDKER - LUBELL, RONALD G. - HAROLD; EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT PROBLEMS OF THE NEAR EAST AND SOUTH ASIA, VOL. I-II; VIKAS PUBLICATIONS; LONDON; 1971; S. 1-470; 471-862

— 0 —

Yakın - Doğu ve Güney - Asya bölgesindeki ülkelerin istihdam problemlerinin incelendiği bu eser, esas itibariyle iki ciltten meydana gelmektedir. Birinci ciltte bir giriş kısmını müteakıp, ülkelerdeki istihdam tahlillerine girilmekte, sırasıyla Afganistan, Seylan, Hindistan, İran ve Türkiye'de istihdam meseleleri ana özellikleri, metodoloji ve ölçüme metodları ve kavram tartışmaları ile ele alınmaktadır. Ayrıca bu ciltte bazı ülkelere ait istihdam, işgücü ve işgücüne katılma projeksiyonlarından bahsedilmektedir.

İkinci cilt ise, iki sektör analizine ayrılmış bulunmakta, tarım ve tarım - dışı endüstri ve hizmet sektörleri ülkeler itibariyle ayrı, ayrı tetkik edilmektedir. Tarım sektörü ile ilgili analizler esas itibariyle Afganistan, Hindistan, Pakistan ve Türkiye için yapılmakta, endüstri ve hizmet sektörleri ile ilgili bölümde ise, Türkiye iki ayrı araştırma ile tetkik edilmektedir. Nihayet ikinci cildin son bölümü inşaat sektörüne ve göç hareketlerine ayrılmış bulunmakta, bu bölümde ise, gene yurt - dışında çalışan Türk işçileriyle ilgili bir inceleme yer almaktadır. Ayrıca Asya'daki istihdam problemlerinden elde edilen sonuçlar, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın istihdam problemleri ile mukayese edilmektedir.

Böyle bir araştırmanın gelişen ülkelerdeki işsizlik konusundaki tartışmalara daha büyük bir açıklık getirdiğine ve gelişen ülkelerdeki işsizlik

probleminin anlaşılmasına, istihdam politikaları takip etmenin gerekliliğine çok büyük hizmetlerde bulunacağına şüphe yoktur. Gerçekten günümüzde gelişmiş ülkelerle ilgili olmak üzere istihdam ve işgücü konularında geniş bir yayın bolluğu ile karşılaşıldığı halde, gelişen ülkelerdeki istihdam problemleri münferit bazı gayretler ve ülkelere ait hudutlu araştırmalar dışında fazla ele alınıp işlenmiş bir konu değildir. Sadece "Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının" (I.L.O.), "Birleşmiş Milletlerin" ve AID'nin bu konudaki gayretlerini burada zikretmek gerekir. Nitekim bu iki ciltlik eser de 6-9 Temmuz tarihleri arasında Katmandu'da (Nepal) toplanan ve AID'nin finanse ettiği bir konferansın tebliğlerinden derlenmiş bulunmaktadır.

Bu konferansın gayesi esas itibariyle üç yönlü olarak düşünülmüştür; Herşeyden evvel ilk defa bölgedeki istihdam problemlerinin bünyesi hakkında, devlet memurlarının, akademisyenlerin, araştırmacıların bilgilerini mukayese etmek, diğer bir deyişle bu konuda neyin bilindiğini, neyin bilinmediğini, neyin yapıldığını, neyin yapılması gerektiğini ortaya koymaktır. İkinci olarak bu probleme ait bazı analitik araştırmaları teşvik gayesi mevcuttur. Nihayet istihdam problemlerine ilgiyi arttırmak, bölgenin bu en ciddi meselesinde düşünmeyi ve araştırma yapmayı teşvik hedefi güdülmektedir.

Eserde Türkiye ile ilgili olmak üzere aşağıdaki makalelerin yer aldığı görülmektedir: "Yaşar Yaşer; Labour Force Statistics of Turkey", "Merih Celâsun; Prospective Growth of Non - agricultural Employment in Turkey (1972-1982)", "Yusuf Hamurdan; Surplus Labor in Turkish Agriculture", "İbrahim Öngüt; Economic Policies, Investment Decisions and Employment in Turkish Industry", "Demir Demirgil; Factors Affecting the Choice of Technology in Turkey and Implications for Levels of Employment" ve nihayet "Sabahaddin Alpat; The Effects of Turkish Workers Going Abroad on Labour Force".

Eserdeki geniş tartışmalardan çıkan sonuçları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür; herşeyden evvel verilerin güvenilirlik derecesine bağlı olmak üzere "açık işsizlik" meselesinin sadece araştırılan Asya ülkelerinden bazılarında önemli bir problem olduğu görülmektedir. Buna mukabil "eksik istihdam" ehemmiyetini muhafaza etmekte, ayrıca zamanın geçişi ile istihdam problemleri gittikçe vahamet kazanmaktadır. Fakat kavram ve ölçme metodlarındaki farklılıklar, problemin niteliğini kafi ölçüde açıklığa kavuşturmada önemli güçlükler yaratmaktadır.

Mamafih bu ülkelerde işgücünün açık işsiz kalmak yerine, düşük produktiviteli işlere girmek zorunda kaldıklarını dikkate alarak bölgede ek-sik istihdamın nisbi olarak en önemli problem olduğunu söylemek gerekir. Bu bakımdan Hindistan gibi açık işsizliğin çok düşük bulunduğu ülkelerde dahi, işsizliğin diğer şekilleri dikkate alındığında bölge ve kıt'a da bütün ülkeleri kavramak üzere önemli bir istihdam probleminin mevcut olduğu anlaşılacaktır. Böylece işsizlik problemi bir ölçüde, fakirlik ve sefalet meselesi haline gelmekte, işin mevcut olmayışından ziyade, işin elverişsiz oluşu daha büyük bir önem kazanmaktadır.

— II —

**INTERNATIONAL LABOUR OFFICE; THE WORLD EMPLOYMENT
PROGRAMME; GENEVA; 1969; 151 SAYFA.**

— o —

“Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı” (International Labour Organisation) kuruluşunun 50. yılını kutladığı 1969 yılını, “Dünya İstihdam Programı” yılı olarak kabul ve ilân etmiştir. Genel Müdür David A. Morse Milletlerarası Çalışma Konferansının 53. toplantısında yaptığı konuşmada şöyle demektedir; “Kanaatime göre kutladığımız 50. yılın en önemli vechesi, beşer tarihinin en fazla güçlüklerle ve problemlerle dolu olduğu son 50 senesinde M.Ç.T.’nin hayatiyetini muhafaza edebilmiş olmasıdır”

Böylece M.Ç.T. Dünya barışına yaptığı yardımlar ve Dünya’daki sosyal adalet ve sosyal gelişmenin gerçekleşmesinde gösterdiği gayretlerden dolayı, “Nobel Barış Ödülü”nü de kazanmış bulunmaktadır.

Gelişen ülkelerin günümüzdeki tecrübeleri göstermiştir ki, genel bir kaide olarak prodüktif istihdamdaki büyüme hızı, millî üretimdeki artış hızının daima gerisinde kalmıştır. Böylece hızlı bir ekonomik gelişmeyle dahi, kitle halinde eksik istihdam ve geniş bir işsizlik bir arada gidebilmektedir. Gelişen ülkelerin birçoğu gelişme plânlarında istihdam hedefleri gütmeye özel bir önem vermiş başlamışlardır. İstihdam hedef-

leri bu plânların çoğunda bir sonuç veya ekonomik gelişmenin bir fonksiyonu olarak düşünülmüştür.

Bazı ülkeler özel istihdam yaratıcı programlar veya istihdamı artırıcı tedbirler uygulamak istemişler, fakat bunların çok azı genel kalkınma plânları ile irtibatlandırılmış bulunmaktadır. Böylece "Dünya İstihdam Programı" gelişme safhasında kalkınan ülkelere istihdamı da arttırmak hususunda yardımcı olmak ana gayesini gütmektedir. Tabiatıyla bu arada millî gayretlere uluslararası yardımlar da ilâve olmaktadır. Bu özelliği dolayısıyla bu program "Dünya Programı" niteliği kazanmaktadır.

İlk olarak istihdam hedefi güden bir gelişme prensibinden hareket edilmekte, ikinci olarak istihdamı artırıcı stratejiler takip edilmektedir. Bu arada tarım gelişmesini, emek-yoğun kamu işleri programlarını, endüstrileşmede kapital yoğunluğunun azaltılmasını, endüstriyel kapasiteden daha fazla ve daha müessir şekilde faydalanmayı, emek - yoğun üretimin teşvikini, ekonomik yönden kabul edilebilir emek - yoğun tekniklerin tavsiye ve tatbikini bu arada sayabiliriz. Ayrıca artan istihdamın yatırım etkileri de ele alınıp tetkik edilebilir. İstihdam hedeflerinin tesbiti, emek arzının düzenlenmesi, diğer bir deyişle istihdam ve eğitim ilişkileri, meslek - öncesi eğitim, meslekî eğitimin metodu, yönetimi, organizasyonu ve plânlanması, gençler için özel istihdam ve eğitim programları diğer tedbirler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nihayet problemin milletlerarası vechesi üzerinde de durulmalı ve milletlerarası harekete önem verilmelidir. Bu arada M.Ç.T.'nin bütün imkân ve vasıtalarının harekete getirilmesi, Dünya çapında hareketlerin başta LL.O. olmak üzere FAO, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNDP, Birleşmiş Milletlerin bölge ekonomik komisyonları, bölgesel gelişme bankaları, Dünya Gıda Programı, Dünya Bankası, OECD vs. tarafından yürütülmesi arzu edilmektedir. Ayrıca millî hareketler, bölgesel işbirliği ve teknik işbirliği öngörülmektedir. Endüstrileşmiş ülkelerle sıkı bir ilişki kurulmakta, araştırma faaliyetleri hızlandırılmaktadır.

Aslında Dünya İstihdam Programı'nın tatbikinde önemli güçlükler mevcuttur. Bu problem ve güçlükleri esas itibariyle iki gruba ayırabiliriz: İlk olarak istihdam ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkiler fevkalade muğlak bulunmaktadır. İkinci olarak bu programın tatbiki M.Ç.T. yönünden, bu kuruluşun programı ve vetireleri açısından yeni bir düzenlemeyi gerektirecektir ki, bunları da üç gruba ayırmak mümkündür. İlk olarak

M.Ç.T.'mn hareket metodları, teknik işbirliği, eğitim yardımları, toplantılar ve araştırmalar şeklinde plânlanmış bulunmaktadır. Gaye üye devlete mümkün olan en kısa sürede istihdam konusunda elle tutulur sonuçlar vermektir.

İkinci olarak M.Ç.T.'nin faaliyetleri, millî hareketlerle desteklenmeli ve kuvvetlendirilmelidir. Üçüncü olarak ise, Dünya İstihdamı Programı M.Ç.T. ile diğer organlar arasında çok sıkı bir işbirliğini gerektirmektedir. Bu yüzden M.Ç.T. kuruluş olarak yaşantısının ikinci yarı yüzyılına başlarken, yeni görev ve fonksiyonlar yüklenmek durumunda kalmaktadır. Böyle bir değişme içinde M.Ç.T.'nin gittikçe güçleşen yeni bazı görevleri üzerine almağa başladığına işaret etmek gerekir.

Aslında Dünya İstihdam Programı'ndan kısa devrede göze çarpan büyük sonuçlar beklememek gerekir. Fakat devamlı gayretler uzun devrede, görülebilir değerli sonuçlar hasıl edecek, yaşama standartları yükselecektir. Programın başarısında en önemli role sahip grup ise, hiç şüphesiz millî hükümetlerdir. M.Ç.T. millî hareketi hızlandırmak ve teşvik etmekten daha başka bir görev yüklenemez. Aynı şekilde işçi ve işveren organizasyonlarına da programın tatbik ve gerçekleşmesinde önemli fonksiyonlar düşmektedir.

Genel Müdür David A. Morse bütün rapor boyunca Dünya İstihdam Programı'nın sebeplerini, problemlerini, metod ve tatbik vasıtalarını açıklamakta ve konuyu tartışmaktadır. Dört bölüme ayrılmış bulunan raporun birinci kısmında 1970'lerin görünüşü ortaya konulmakta, ikinci kısımda gelişen ülkelerde istihdam politikalarından bahsedilmekte, üçüncü kısımda ise, endüstrileşmiş ülkelerdeki istihdam problemleri ele alınmaktadır. Nihayet dördüncü ve son bölümde Dünya İstihdam Programı tartışılmaktadır. Uluslararası bir hareket olarak Programın başarıya ulaşması günümüzün siyasi, ekonomik ve sosyal gerçekleri karşısında oldukça güç görünmektedir. Fakat Programın en azından gelişen ve gelişmiş ülkelerde bir Dünya İstihdam Problemleri şuru yaratması ve istihdam politikalarına karşı ilgiyi kuvvetlendirmesi beklenmelidir.

— III —

**HARBISON - MARUHNIC - RESNICK, FREDERICK H. - JOAN - JANE;
QUANTITATIVE ANALYSES OF MODERNIZATION AND DEVELOPMENT;
INDUSTRIAL RELATIONS SECTION, PRINCETON UNIVERSITY;
PRINCETON, NEW JERSEY; 1970; 224 SAHIFA.**

— o —

Prof. Harbison iki meslekdaşı ile birlikte "Gelişme ve Modernleşmenin Kantitatif Analizi" isimli bir kitap neşretmiş bulunuyor. Prof. Harbison bir Sosyal Siyasetçi olarak yıllardan beri insangücü, istihdam, işletme yönetimi, endüstrileşme vs. konularda sayısız eserler yayınlamış bir ilim adamıdır. Daha önce bir çok defalar kullandığı benzer kantitatif metodlarla, sosyal gelişmeyi eğitim ve insangücü problemlerine tatbik etmiş, ekonomik ve sosyal gelişme ilişkilerini incelemiştir. Bu defa yayınladığı eserde ana gaye olarak aşağıdaki hususları öngörmektedir: ilk olarak gelişen ülkelere başarı ile tatbik ettikleri metodu göstermek, ikinci olarak modernleşme ve ekonomik gelişmenin ölçülmesi ile ilgili plânlamacılara ve akademisyenlere, ülkelerle ilgili verileri elverişli, kullanılabilir hale sokmak, özellikle gelişmede beşerî kaynakların değerlendirilmesiyle ilgili olanlara bir fayda sağlamak. Bir bakıma eserin, gösterilen model ve kriterleri kullanmak suretiyle isteyenin kendi kendine modernleşme ve gelişmeyi kendi ülkesinde ölçmesi de mümkün olacaktır. Kitabın araştırmacılar, matematikçiler, plâncılar, istatistikçiler yönünden çok daha ilgi çekiçi olduğu açıktır. Nitekim eserin önemli bir kısmı, tablolar, şekiller, istatistikler ve matematik modellerle doludur.

Fakat aslında bizim burada işaret etmek istediğimiz ekonomik ve sosyal gelişmenin kriterleri ile ilgili kısımdır. Gerçekten eserde istatistik serileri ve göstergeler aşağıda kısaca gösterildiği gibi gruplandırılmış ve modernleşme ile gelişmenin tetkikinde aşağıdaki kriterler seçilmiştir:

Ekonomik Göstergeler : Fert başına gayri safî millî hasıla (1964 yılında Dolar olarak), fert başına enerji tüketimi (kömür tonu eşdeğeri üzerinden kilogram olarak)

Kültürel Göstergeler : 1000 nüfusa gazete satışı, 1000 nüfusa isabet eden radyo alıcısı, 1000 nüfusa düşen telefon, fert başına yıllık sinemaya gidiş, 1000 nüfusa düşen yolcu ve ticarî araba sayısı (askerî ve polis arahaları hariç), yetişkin nüfusun okuma- yazma oranı (15 den yukarı nüfus).

Sağlık ve Beslenme Göstergeleri: 10 bin nüfusa düşen doktor ve dişçi sayısı, 10 bin nüfusa düşen eczacı, 10 bin nüfusa düşen hemşire, 10 bin nüfusa düşen yatak sayısı, fert başına tüketilen gram olarak protein, fert başına tüketilen toplam gram olarak protein içinde hayvani protein oranı, fert başına tüketilen günlük kalori, fert başına tüketilen toplam kalori içinde nişasta ve hububat oranı.

Beşerî Kaynakların Geliştirilmesi İle İlgili Göstergeler : İlk seviyede okula kayıt olma oranı (5-14 yaş grubuna ve okulun ortalama süresine göre düzenlenmiş), ikinci seviyede okula kayıt olma oranı (15-19 yaş grubuna ve okulun ortalama süresine göre düzenlenmiş), üçüncü seviyede okula kayıt olma oranı (20-24 yaş grubundaki nüfusa ve okulun ortalama süresine göre düzenlenmiş), ilk seviyede eğitime kayıt olmuş kadın oranı, ikinci seviyede eğitime kayıt olmuş kadın oranı, üçüncü seviyede eğitime kayıt olmuş kadın oranı, üçüncü seviyede tarım kurslarına kayıtlıların oranı, üçüncü seviyede tıp ile ilgili kurslara kayıt olanların oranı, üçüncü seviyede fen ve mühendislikle ilgili dallara kayıt olanların oranı, ilk seviyede eğitimde öğrenci / öğretmen oranı, ikinci seviyede eğitimde öğrenci / öğretmen oranı, üçüncü seviyede eğitimde öğrenci / öğretmen oranı.

Beşerî Kaynakların Geliştirilmesiyle İlgili Göstergeler (Sarfıyat Olarak) : Fert başına eğitime yapılan masraflar, ilk seviyede her ünite başına eğitim masrafları, ikinci seviyede ünite başına eğitim masrafları, üçüncü seviyede ünite başına eğitim masrafları, fert başına toplam gayri safi millî hasılanın oranı olarak eğitime giden kamu eğitim harcamaları.

Beşerî Kaynakların Geliştirilmesiyle İlgili Göstergeler (Stok Olarak): 10 bin nüfusa düşen ilk seviyedeki öğretmen sayısı, 10 bin nüfusa düşen ikinci seviyedeki öğretmen sayısı (doktor / dişçi, eczacı, hemşire sayıları daha önce sorulmuştur.)

Demografik Göstergeler : 1000 nüfusa düşen doğum sayısı, 1000 nüfusa düşen ölüm sayısı, yaşama ümidi (yıl olarak), bağımlılık oranı (15-64 yaş grubu nüfusuna oranla, 0-14 ve 65 + yaş grubunun oranı), nüfusun büyüme oranı, kilometrekare başına nüfus kesafeti, 20 bin ve daha fazla nüfuslu yerlerde yaşayan nüfus oranı.

Araştırmada bu aşağı yukarı 40 gösterge, 112 ülkeye başarı ile tatbik edilmiştir. Aslında eserde de işaret edildiği gibi, gelişmiş bir ülke ile gelişen bir ülkeyi birbirinden ayırmak için kantitatif metodların kullanılması kolay bir yol değildir. Bilindiği gibi "gelişme" kavramı bir çok

farklı anlama gelmektedir. Gelişme ekonomik, sosyal, kültürel veya sağlık ile ilgili değişimleri veya bütün bu faktörlerin birleşimindeki bir gelişmeyi ifade edebilir. Hatta belirli bir kavram hususunda anlaşmaya varılmış olsa dahi, bu vakıyı tesbit için elde elverişli verilerin bulunabileceği hususu oldukça şüphelidir. Bütün bu problemlere rağmen, günümüzde ülkelerle ilgili olmak üzere geniş şekilde belirli veriler yayımlanmaktadır. Bu bakımdan yazarların eserin sonuç kısmında da işaret ettikleri gibi, modernleşmeyi ve gelişmeyi ölçmek için böyle bir modelden faydalanmak imkânı mevcuttur. "Eskimiş fakat doğru olan bir sözü burada tekrarlamak mümkündür; nereye gittiğine karar verebilmek için, nerede olduğunu bilmek gereklidir." Eser ve eserde takip edilen model ülkelerin, iktisatçılarına, plânlamacılarına, politikacılarına veya yazarlarına ülkelerinin diğerlerine nazaran durumunu açık bir şekilde gösterecek nitelikte sonuçlar vermektedir.

Aslında son yıllarda sosyal gelişmenin de tıpkı ekonomik gelişme gibi "ölçülebilir" bir hale sokulabilmesi için önemli gayretler sarfedilmiştir. Bu arada daha önceki yıllarda işgücünün sektör dağılışı ile ekonomik gelişme arasındaki, insangücü ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkiler vs. tetkik konusu yapılmıştır. Eserde geliştirilen model ise, çok daha fazla kriter ve faktörü analize dahil etmiş bulunmaktadır. Sosyal kriterlerin daha fazla sayıda kullanılabilmesi bir yandan ülkelerin siyasî, sosyal ve ekonomik sistemlerindeki farklar yoluyla diğer yandan ise, verilen uluslararası elverişliliği açısından hudutlanmış bulunmaktadır.

Dr. Nusret EKİN